

dr hab. Maria Ryś, prof. UKSW

Institut Psychologii

UKSW w Warszawie

u. Wóycickiego 1/3 gm. 14

01-938 Warszawa

Warszawa, 23.08.2022

Recenzja pracy doktorskiej

P. mgr Natalii Dąbrowy

**pt. Wybrane cechy osobowości, style przywiązania i kompetencje społeczne
a intensywność używania portali społecznościowych**

napisanej pod kierunkiem

Pani prof. AEH dr hab. Aleksandry Korwin-Szymanowskiej

w Instytucie Psychologii Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w

Warszawie

Na wstępie pragnę zaznaczyć, że przedstawiona do recenzji praca doktorska dotyczy bardzo ważnej, ale i niezwykle złożonej i warunkowanej wieloma czynnikami problematyki. Ta złożoność wynika nie tylko z różnych podejść teoretycznych dotyczących cech osobowości, czy stylów przywiązania, ale w dużej mierze warunkowanych także postawami wobec korzystania z portali społecznościowych, oczywistymi zaletami tej formy komunikacji oraz poważnymi zagrożeniami, które mogą wynikać z niewłaściwego korzystania z mediów społecznościowych takich jak: uzależnienia, depresja, zaniżona samoocena, FOMO (*fear of missing out* – strach przed tym, co człowieka omija), spadek długości i jakości snu, zaburzenia odżywiania oraz procesów przeżywania i zapamiętywania. Dane statystyczne świadczą o wciąż wzrastającej liczbie osób poświęcających coraz więcej czasu na korzystanie z mediów społecznościowych – w 2021 roku było to 25,9 mln Polaków.

Wobec tych faktów podjęcie tak ważnego problemu w ramach rozprawy doktorskiej staje się szczególnie ważnym wyzwaniem. Stąd też wymiar pracy nie tylko naukowy, ale i praktyczny jest niezwykle ważny.

Recenzowana praca poza wstępem zawiera 4 rozdziały, dyskusje wyników, bibliografię oraz spis tabel, rycin i załączniki.

Pierwsze dwa rozdziały stanowią teoretyczne wprowadzenie do badań własnych.

W rozdziale 1. Doktorantka podejmuje problem współczesnych form komunikacji – szans i zagrożeń. Przedstawia tutaj krótką historię rozwoju komunikacji telefonicznej, podając konkretne dane. Autora omawia także zagadnienia dotyczące nadmiernego korzystania z telefonu komórkowego. W punkcie 2. Rozdziału I. Doktorantka przedstawia internet jako wirtualną rzeczywistość. Punkt 3. rozdziału I. zatytułowany został – „Media społecznościowe – interakcje online”. Omówione zostały tutaj serwisy społecznościowe. Ważnymi zagadnieniami podejmowanymi w tym punkcie są problem kultury transparencji, analiza zjawiska FOMO – *Fear of Missing Out* – lęku przed pominięciem oraz przybliżenie jego uwarunkowań, emocji przeżywanych w związku z korzystaniem z portali społecznościowych, zależności pomiędzy korzystaniem z mediów a nauką młodzieży.

Ciekawe analizy dotyczą związku pomiędzy cechami osobowości a korzystaniem z mediów społecznościowych.

Rozdział II. dotyczy cech osobowości, stylów przywiązania i kompetencji społecznych.

Punkt 1 – „Osobowość” – rozpoczynają analizy poświęcone rozwojowi nauki w tym zakresie. Doktorantka omawia różne definicje osobowości. W punkcie 2., analizując problematykę przywiązania Doktorantka przedstawia historię rozwoju badań nad tym zagadnieniem, badania dotyczące przywiązania, a także podejmuje kwestie związane z wpływem przywiązania w okresie dzieciństwa na relacje człowieka w okresie dorosłości.

Szkoda, że Autorka nie sięgnęła do wydanej w 2019 roku publikacji Katarzyny Lubiejewskiej pt. *Przywiązanie w kontekście wrażliwości rodzicielskiej, socjalizacji oraz wpływów kulturowych*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Co prawda pozycja ta została zamieszczona w bibliografii, ale w punkcie, w którym Autorka omawia przywiązanie niestety z tej publikacji nie skorzystała. Można było tutaj przedstawić ekologiczny model międzypokoleniowej transmisji przywiązania omówiony w tej publikacji, czy różnice indywidualne w jakości przywiązania. Te problemy warto będzie omówić w czasie obrony pracy doktorskiej.

Punkt 3 – to analizy kompetencji społecznych. W tym punkcie omówione zostały definicje kompetencji społecznych, ich rodzaje, uwarunkowania. Doktorantka wskazuje na Kwestionariusz Kompetencji Społecznych, prof. Anny Matczak, jako

metodę pomiaru i słusznie, bo ta metoda została wykorzystana w badaniach. Warto byłoby jednak wskazać na inne także metody pomiaru i uzasadnić, dlaczego spośród różnych metod została wybrana ta właśnie. Te kwestie także warto przedyskutować w trakcie obrony pracy doktorskiej.

Omawiając kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacjach intymnych Doktorantka słusznie wskazuje na wagę i znaczenie komunikacji i błędy w tym zakresie. Skoro jednak Doktorantka podejmuje problem błędów, to warto by było także omówić błędy w innych aspektach kompetencji społecznych np. błędy wynikające z braku umiejętności trafnego spostrzegania innych, interpretacji ich przeżyć lub intencji, braku rozumienia czy prawidłowej oceny sytuacji społecznych, braku empatii, lub nieumiejętności właściwego zachowania się w sytuacjach społecznych.

Druga część pracy – to część badawcza.

Rozdział III zawiera metodologię badań.

Celem pracy jest zbadanie związków pomiędzy:

- cechami osobowości a ilością czasu spędzanego na portalach społecznościowych;
- stylem przywiązania a ilością czasu spędzanego na portalach społecznościowych;
- kompetencjami społeczne a ilością czasu spędzanego na portalach społecznościowych;
- oraz poszczególnymi danymi socjodemograficznymi a ilością czasu spędzanego na portalach społecznościowych.

W przyjętych hipotezach założone zostały istotne zależności pomiędzy tymi zmiennymi.

W badaniach własnych zastosowano: Inwentarz Osobowości NEO-FFI P.T. Costy i R.R.McCrae, Kwestionariusz Kompetencji Społecznych A. Matczak, Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych M. Plopy, Test Uzależnienia od Internetu K. Young oraz wywiad.

Rozdział IV – to prezentacja wyników.

Autorka w punkcie 1. charakteryzuje grupę badaną

Dane liczbowe dotyczące poszczególnych aspektów przedstawione zostały w tekście, a dane procentowe na wykresach. W pracy Doktorantka nie zamieszcza uzyskanych wyników w tabelach, a to znacznie ułatwiłoby ich analizy.

Warto podkreślić, że Doktorantka uzyskała interesujące wyniki badań.

Z jej badań wynika, że 50% osób w czasie pandemii więcej czasu spędzało w Internecie, a u 3% - nastąpił spadek. Przy czym 87% osób preferuje kontakt bezpośredni, a 10% kontakt wirtualny. 99% badanych korzysta z Facebooka dla utrzymywania kontaktów, a także celem uzyskiwania określonych informacji, czy korzystania z internetu dla rozrywki. Doktorantkę interesował także fakt umieszczanie zdjęć na portalach internetowych, rodzaj zdjęć oraz częstotliwości ich zamieszczania.

Badani na swoich profilach rzadko dzielili się swoimi poglądami czy zainteresowaniami, posiadanie profilu dla wielu badanych było istotne. Ciekawe pytania dotyczyły niechętnych aspektów portali społecznościowych. Najwięcej badanych nie lubi hejtów, czy fałszu, mniej ekshibicjonizmu, reklam.

W tym punkcie Autorka prezentuje także uzyskane wyniki dotyczące poziomu uzależnienia badanych od Internetu. Szkoda, że te badania nie dotyczyły wszystkich osób, a jedynie grupy 49 osobowej. Doktorantka pisze, że większość osób cechowała się niskim bądź umiarkowanym poziomem uzależnienia. To zdanie wskazuje, jak bardzo przydałyby się dane zamieszczone w tabelach.

Autorka analizuje zależności dotyczące cech osobowości oraz:

- czynników motywujących badane osoby do założenia konta na portalu społecznościowym;
- rodzaju portalu;
- korzyści z korzystania z portali;
- czasu spędzanego dziennie na portalach społecznościowych;
- częstości komunikowania się przez portale;
- aktywności na portalach, czy dodawanie zdjęć;
- rodzaju zamieszczanych informacji.

Wyniki badań dotyczą także zależności cech osobowości i opinii respondentów o stopniu odzwierciedlenia danej osoby przez profil, a także niechętnych aspektów działalności profili (tutaj badania nie wykazały istotnych zależności) oraz liczby znajomych, oraz uzależnienia (w tym zakresie uzyskano interesujące wyniki).

Analizując dane dotyczące stylu przywiązania (*w relacjach partnerskich*) a także kompetencji społecznych Doktorantka przedstawia także zależności pomiędzy:

- opinią badanych na temat wpływu pandemii na czas spędzany w Internecie;
- latami korzystania z portali społecznościowych;
- liczbą dni w przeciągu miesiąca korzystania z internetu;
- czynnikami, które motywowały do założenia konta na portalu społecznościowym;
- portalem, z którego najczęściej korzystają badane osoby;
- korzyściami z korzystania z portali społecznościowych;
- czasem spędzonym dziennie na portalach społecznościowych;
- częstotnością komunikowania się badanych przez portal społecznościowy;
- aktywnością na portalach społecznościowych;
- aktywnością związaną z dodawaniem zdjęć na portalach społecznościowych;
- rodzajem zamieszczanych informacji;
- oceną ważności posiadania konta na portalu;
- stopniem odzwierciedlenia badanej osoby przez profil na portalu;
- aspektami, które badane osoby cenią oraz których nie lubią na portalach społecznościowych;
- deklarowanej liczby wirtualnych znajomych i znajomych realnych;
- częstości spotykania się ze znajomymi w trakcie pandemii oraz po niej;
- preferowanego sposobu kontaktu;
- poziomu uzależnienia od internetu.

W dyskusji wyników Autorka ustosunkowuje się do poszczególnych hipotez i do postawionych pytań. W tej części warto byłoby powołać się na numery tabel – znacznie ułatwiłoby to czytelnikowi śledzenie zaproponowanych analiz.

Badania potwierdziły zakładane zależności w pierwszej hipotezie (s. 67) dotyczącej związku pomiędzy cechami osobowości a czasem spędzonym na portalach społecznościowych. Taki kierunek zależności przyjmuje Doktorantka w punkcie 13 (s. 196) w Podsumowaniu.

Jednakże na stronach 197 i 198, w omawianiu wyników badań Doktorantka odwrotnie ustawia zależność - czyli zależność pomiędzy czasem a cechami osobowości.

I tutaj trzeba postawić bardzo ważne pytanie o kierunek zależności.

Na stronie 198 Doktorantka pisze:

„Czas spędzony dziennie na portalach społecznościowych korelował dodatnio z poziomem neurotyczności badanych osób oraz ujemnie z poziomem ugodowości i sumienności tych osób. Oznacza to, że im wyższy był poziom neurotyczności i niższy poziom sumienności oraz ugodowości badanych tym więcej czasu spędzały one na portalach społecznościowych dziennie”.

Na stronie 201 Doktorantka stwierdza, że potwierdzone zostały związki pomiędzy cechami osobowości a intensywnością użytkowania portali społecznościowych.

Warto podkreślić znaczenie modelowego ujęcia badanych zmiennych, którego w pracy brak – gdyby Doktorantka przedstawiła takie modelowe ujęcie badanych zmiennych na wykresie, wtedy określiłaby, która ze zmiennych warunkuje którą i nie byłoby w pracy tego typu niejasności.

Ciekawe wyniki dotyczyły związku pomiędzy stylem przywiązania w relacjach partnerskich a ilością czasu spędzanego w mediach społecznościowych. Zgodnie z przyjętą hipotezą osoby charakteryzujące się lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania więcej czasu spędzały korzystając z mediów.

Na str. 203 Doktorantka pisze:

„Zauważono, że poziom uzależnienia nadanych osób od Internetu był dodatnio powiązany z ich poziomem stylu lękowo-ambiwalentnego i unikowego, ujemnie zaś z poziomem bezpiecznego stylu przywiązania”.

Tutaj także warto zapytać o kierunek zależności – czy to nie jest tak, że osoby przywiązane lękowo-ambiwalentnie częściej korzystają z internetu, co mogło doprowadzić do uzależnienia, a nie odwrotnie?

Analizując wyniki Doktorantka nie potwierdza zakładanych zależności pomiędzy kompetencjami społecznymi i ilością czasu spędzanego w mediach społecznościowych, natomiast w tym zakresie uzyskała wiele ciekawych szczegółowych zależności.

Wyniki badań wskazują także na ważne zależności pomiędzy danymi socjodemograficznymi a czasem spędzonym na korzystaniu z mediów

społecznościowych – m.in. to, że kobiety spędzają więcej czasu na korzystaniu z mediów społecznościowych niż mężczyźni.

Na stronie 208 Doktorantka pisze, iż analiza regresji pozwoliła dojść do wniosku, że „wraz ze wzrostem poziomu sumiennosci malał czas spędzany dziennie na portalach społecznościowych”. Taki wniosek byłby bardziej uzasadniony w badaniach podłużnych. W tych badaniach warto by było sformułować wniosek następująco – im wyższy był poziom sumiennosci badanych osób, tym mniej czasu osoby te spędzały na korzystaniu z mediów społecznościowych.

Podsumowując - Autorka nie tylko podjęła bardzo ciekawy i trudny temat, ale poddała go wnikliwej naukowej weryfikacji. Mgr Natalia Dąbrowa wykazała wystarczający poziom znajomości piśmiennictwa dotyczącego podjętej problematyki, poziom, który umożliwia dopuszczenie do dalszego postępowania kwalifikacyjnego.

Warto podkreślić pracowitość Doktorantki, zarówno w przeprowadzeniu, jak i w prezentacji uzyskanych wyników badań. Wyniki te stanowią ważne analizy, zarówno z punktu widzenia naukowego, jak i praktycznego i mogą stanowić podstawę do jeszcze wielu ciekawych analiz i opracowań.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione przesłanki stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Natalii Dąbrowy spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, tak pod względem merytorycznym, jak też i metodologicznym. Dlatego też wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 14.11.2022